

Otevřené dílo (ital. opera aperta)

Nejčastěji chápáno jako lit. dílo určené širokému publiku. Spojuje více žánrů. Úzce souvisí s postmoderní lit. Jako př. bývá uváděn Ecoův román *Jméno růže*.

Pojmem se hlouběji zabýval právě Umberto Eco ve svém eseji *Opera aperta*. Definiuje o. d. jako dílo mající mnoho subjektivních, nenucených interpretací, jež jsou zároveň jeho dotvářením, přičemž jednotlivé interpretace nepřesahují hranici jeho originality. Podmínkou estetického zážitku z jakéhokoliv díla je určitá míra otevřenosti, zde však hovoříme o záměrné a extrémní otevřenosti, která zásadně mění úlohu interpreta.

Vývoj otevřenosti díla reflektuje vývoj fyziky a věd, resp. vývoj celkového pohledu na vesmír. Dnešní o. d., i když je celé, není nikdy dokončené, neúplnost spočívá v nevyčerpatelnosti možností interpretací. (I když i zde Eco později připouští určité hranice.) Analogicky např. ve fyzice nemůžeme zároveň postihnout rychlost i umístění elementárních částic. Dále současná otevřenost reflektuje zpochybňování kauzality, trojhodnotový systém v logice atd.

Poprvé vědomě vytvořili o. d. umělci symbolismu v 19. století, dnes už se také hovoří o tzv. díle v pohybu, které zachází ještě dále. Jako autory o. d. Eco uvádí např. Mallarmého, Verlaina, Joyce nebo Kafku.

Použitá literatura

Poznámky - Umberto Eco: Otevřené dílo [online]. [30. 12. 2012]. < <http://cirkus-umberto.ic.cz/OperaAperta.pdf> >

Otevřené dílo | Ateliér intermédiá | FaVU VUT Brno [online]. 1. 2. 2009 [30. 12. 2012]. < <http://intermedia.ffa.vutbr.cz/opera-aperta> >

Otevřené dílo – Wikipedie [online]. 10. 12. 2006, 30. 3. 2012 [30. 12. 2012]. < http://cs.wikipedia.org/wiki/Otev%C5%99en%C3%A9_d%C3%ADlo >

John Cage, otevřené a experimentální dílo

Ráda bych se nejdříve pokusila dle výše uvedeného hesla vyjádřit v bodech podmínky toho, abychom mohli dílo nazývat o. d. v onom užším slova smyslu, jak o něm pojednává Eco. Dále bych chtěla zjistit, zda všechny podmínky splňuje Cageovo 4:33 a následně vyvodit závěry i pro experimentální hudbu vůbec. Johna Cage jsem si vybrala u příležitosti výstavy *Membra disjecta* pro Johna Cage, kterou jsem navštívila v GVUO.

Otevřené dílo

- má velké množství interpretací,
- zapojuje interpreta do procesu tvorby,
- neztrácí však svou jedinečnost a dále
- je určeno širokému publiku.

Splnění prvních tří bodů ještě neopravňuje k tomu, abychom dílo nazývali otevřeným. Můžeme je *do určité míry* shledat u každého uměleckého díla.

Totéž je nasnadě říct i o 4. bodě, že totiž není charakteristický konkrétně pro o. d. Ale je třeba se hlouběji zamyslet nad tím, co myslíme širokým publikem. Kdybychom řekli, že např. díla masové kultury jsou určena širokému publiku, mysleli bychom tou šíří velké množství lidí. My ale toto slovní spojení budeme chápat spíše ve významu širokého spektra lidí. Tedy jednoduše řečeno, v posledním bodě po díle požadujeme, aby dokázalo zaujmout lidi různě vzdělané, různě staré atd. Toho může být docíleno např. vrstevnatostí díla, multižánrovostí...

Skladbu 4:33 považuji za otevřenou širokému publiku. Opět je na místě malé vyjasnění. Někdo by mohl namítnout, že ve své době bylo dílo mnohými odmítané, nepochopené. To ale nesouvisí s tím, komu je určeno, nýbrž s tím, že radikálně zasáhlo tehdejší chápání hudby, bylo příliš kontroverzní. Jeho otevřenost širokému publiku spočívá v tom, že lidem stačí, aby pochopili jeho smysl a kontext, nemusí už však být přeborníky v oblasti hudby, aby je dílo oslovilo a aby naplnili jeho účel. Každý může být schopen docenit ticho a vzápětí, když zjistí, že absolutní ticho neexistuje, kouzlo zvuků všedního života.

O tom, že skladba je interpretovatelná nesčetně způsoby, vypovídá už podoba její partitury, která dovoluje jakkoli dlouhé předvedení jednomu či více interpretům prostřednictvím jakýchkoliv hudebních nástrojů. Jak naznačí začátek a konec jednotlivých tří částí tzv. němé skladby, si rovněž hudebníci volí sami. Zde volnost zadání dává tvůrčí prostor interpretům, tedy první i druhá podmínka je splněna v dostatečné míře.

A konečně podmínka originality by mohla být taky napadána argumenty o tom, že „tohle bychom zvládli vymyslet taky“. Nikdo před Cagem však takový počin neudělal. A to, že je skladba překvapující (a 4:33 překvapující bylo), svědčí o její jedinečnosti.

Experimentální hudba však zachází ještě dále. Např. právě ve skladbě 4:33 spoluvytvářejí onu konkrétní neopakovatelnou interpretaci také diváci – chtěně, nechtěně, vědomě, nevědomě. Cageova němá skladba je sice revoluční už svým tichem, ale ticho poskytuje místo všedním zvukům, a tím dává nový rozměr jak hudbě, tak všednímu okolí. A právě tady se diváci zapojují tím, že se třeba nervózně vrtí na židli, hledají něco v kabelce nebo hlasitě smrkají.

Zároveň Michael Nyman ve své knize *Experimentální hudba: Cage a iní* popisuje pokus žáků Cageovy třídy, kdy skupina měla předvést skladbu složenou ze zvuků. Každý si však mohl vymyslet své zvuky a zařadit je dle vlastního uvážení. Vše se odehrávalo ve tmě, aby nikdo nemohl vizuálně poznat, co nastane, kdy skladba skončí atd. Zde se zase stával každý interpret zároveň posluchačem, zvědavým, co vznikne. Tedy subjektem tvorby i přijímání se stala jedna osoba!

Ať už se tedy interpret stával zároveň posluchačem nebo posluchač ovlivňoval interpretaci, stále platilo pravidlo o dotváření díla interpretem.

Nyman v téže knize cituje Edgarda Varèseho: "Skladatel, který počuje zvuky, hledá zodpovídající notáciu. Ak má myšlienky, hľadá takú notáciu, ktorá vyjadruje jeho myšlienky, pričom ich interpretáciu necháva otvorenú, spoliehajúc sa na to, že svoje myšlienky presne a koncízne zapísal."¹ Tady chtěl přiblížit experimentální hudbu, stejně tak dobře však vysvětlil princip otevřeného díla.

Z výše uvedených příkladů vyvozují tolik, že experimentální hudební díla jsou o. d., zda je to obecným pravidlem, nechávám raději otevřené, jelikož by to vyžadovalo podrobnější zkoumání.

Použitá literatura

Nyman, M. (2007). *Experimentálna hudba: Cage a iní*. Bratislava: Hudobné centrum.

¹ (Nyman, 2007)